

Бондар Альбіна Романівна,
здобувач кафедри криміналістичного
забезпечення та судових експертиз
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх
справ

ТИПОВІ СПОСОБИ ВЧИНЕННЯ ПОБОЇВ І МОРДУВАНЬ

Серед структурних елементів криміналістичної характеристики способу вчинення злочину в криміналістиці науковцями завжди приділялася особлива увага, оскільки саме спосіб вчинення злочину вказує, які саме дії вчинені та у якій послідовності.

Всі елементи дій злочинця, що входять в спосіб вчинення злочину знаходяться в просторовому, тимчасовому і причинному взаємозв'язку між собою і з навколишнім середовищем. Їх складний характер детермінований властивостями особи злочинця, обстановкою вчинення злочину і предметом злочинного посягання.

Вивчаючи характер актів поведінки слідчий може вийти на встановлення мотиву і мети злочину, визначити шлях для встановлення психологічного контакту з підозрюваним, обрати для конкретного випадку тактичні прийоми проведення окремих слідчих (розшукових) дій і вирішити багато інших криміналістичних завдань.

Поняття способу вчинення злочину не всіма авторами сприймається як триєдине поняття підготовки, вчинення та приховання злочину.

Аналізуючи думки вчених криміналістів, можемо зробити висновок, що спосіб вчинення злочину це комплекс дій або бездіяльності особи або групи осіб, який включає в себе відносно самостійні, але взаємопов'язані елементи: підготовку, вчинення та приховання злочину, між якими можливий проміжок у часі вчинення, наявність різних суб'єктів та місць злочину. Крім того, для різних категорій кримінальних проваджень допустима відсутність одного чи навіть двох елементів способу вчинення злочину одночасно.

Як показує вивчення кримінальних проваджень досудове розслідування щодо яких розпочато за ст.126 КК України, то характерним для злочинів даної категорії, у більшості випадків, є відсутність елемента підготовки до вчинення злочину. Оскільки умисел на спричинення побоїв і мордувань виникає найчастіше раптово, наприклад, під час сварки, з'ясування відносин тощо, і така ситуація спостерігається у 78 % вивчених нами кримінальних

проваджень даної категорії злочинів. У решті випадків, коли мають місце якісь підготовчі дії, то для них не характерна особлива ретельність підготовки. Головним чином, це:

- підшукування, пристосування та виготовлення знарядь вчинення злочину – 6 %;

- підбір співучасників вчинення злочину – 2 %;

- вибір місця вчинення злочину (найчастіше це ізольовані місця, при цьому злочинець може мати на меті – застати свою жертву зненацька, щоб виключити ймовірність активного опору) – 7 %;

- вибір часу (співвідношення з моментом перебування потерпілого на самоті, тобто вчинення злочинних дій без очевидців і свідків) у 7 %.

У більшості випадків для нанесення ушкоджень організму потерпілого нападаючий використовує власну мускульну силу (57 % вивчених нами кримінальних проваджень даної категорії злочинів). Такий спосіб передбачає нанесення ударів руками, ногами, головою в різноманітні частини тіла потерпілої особи або іншого фізичного впливу на потерпілу особу, коли остання отримує пошкодження під час падіння та контактування з предметами або твердою поверхнею.

При заподіянні побоїв і мордувань можуть застосовуватися тупі (камінь, молоток, палка тощо) та гострі (колючі, ріжучі, рублячі тощо) предмети, мотузка, електрошнури, предмети господарського вжитку (праска, сковорода, стілець), вогнепальна або холодна зброя. Також зустрічаються випадки нанесення ушкоджень діями високої або низької температури та отруєння.

Матеріали узагальнення кримінальних проваджень про заподіяння побоїв і мордувань, дають підставу для виокремлення таких типових способів вчинення цього злочину:

- нанесення ударів в різні частини тіла тільки руками (у 30 % випадків);

- нанесення ударів в різні частини тіла руками і ногами (у 22 % випадків);

- нанесення ударів руками, ногами, з використанням різних предметів (у 15 % випадків);

- нанесення ударів безпосередньо предметами як знаряддя злочину (у 13 % випадків);

- нанесення ударів пов'язаних з придушенням, з укусами, з впливом термічних і хімічних засобів (у 5 % випадків);

- заподіяння тілесних ушкоджень шляхом штовхання потерпілого на різні тверді предмети (у 10 % випадків);

- інші насильницькі дії (у 5 % випадків).

Щодо способу приховання злочину, слід відзначити, що це дії винуватої особи, спрямовані на приховування, маскування, інсценування, знищення, фальсифікацію інформації або її носіїв. До типових дій по знищенню матеріальних слідів можна віднести: приховання знарядь чи засобів вчинення злочину, одягу чи взуття злочинця, речей, що належали потерпілому, знищення слідів на місці події, знищення слідів злочинцем на своєму одязі, приховання отриманих під час боротьби з потерпілим тілесних ушкоджень та інші дії.

Злочинці, які вчиняють побої і мордування лише у 35 % вивчених нами кримінальних проваджень вживають заходів для приховування слідів злочину на місці події. В більшості випадках, а це 65 %, характерними для них є дії, спрямовані на приховання самої події або участі в ній конкретної особи.

Заходи, направлені на приховання слідів злочину чи знарядь, не характеризуються продуманістю та ретельністю підготовки, оскільки в більшості випадків вчинення цього злочину не планується особою завчасно, внаслідок чого злочинець після його вчинення виявляється не готовим до будь-яких дій щодо приховання слідів протиправної події. Крім того дається взнаки його збуджений емоційний стан, в якому він перебуває після вчинення своїх дій. У деяких випадках особа розкаюється у вчиненому та взагалі ніяких дій щодо приховання злочину не вчиняє.

Як показує аналіз проведеного нами дослідження, злочинцями вживалися наступні заходи щодо приховання вчинення побоїв та мордувань:

- приховування інформації або її носіїв – 37 %;
- знищення інформації або її носіїв – 15 %;
- маскування інформації або її носіїв – 11 %;
- фальсифікація інформації або її носіїв – 5 %;
- інсценування обставин злочину – 14%.

У 18 % злочинцем не вживалося жодної дії щодо приховання слідів злочину та спостерігалось надання допомоги органам досудового розслідування у розслідуванні злочину.

Отже, спосіб учинення злочину має важливе практичне і теоретичне значення, оскільки виступає як обставина, що підлягає обов'язковому встановленню та доказуванню при його розслідуванні.

Способи вчинення злочинів носять різноманітний характер і злочинці у кожному конкретному випадку обирають той чи інший спосіб залежно від конкретних обставин, але можливість типізації

способів вчинення злочинів робить їх самостійною обов'язковою складовою криміналістичної характеристики окремого виду злочинів.

Результат з'ясування типових способів побоїв і моржувань дає можливість встановити обставини та знаряддя злочину, межі суспільно небезпечного діяння, причинний зв'язок між діями та наслідками, способи підготовки та ліквідації слідів-наслідків вчиненого злочину дії, побудувати та висунути версії, спланувати розслідування, розробити тактику проведення окремих слідчих (розшукових) дій.